

to nie brakuje w nich krytyki naukowej i wysokiego poziomu wnikliwości badawczej. Wartość dzieła podnosi fakt, że jest oparte na bogatej bazie źródłowej i najnowszej literaturze przedmiotu. Bez wątpliwości należy uznać, że recenzowana książka to kolejne *instrumentum*, które ma na celu niesienie pomocy zwłaszcza tym, którzy zajmują się sprawami małżeńskimi w różnych funkcjach. Taki też zresztą był zamiar Autora, skoro sam we wstępie stwierdza, że publikacja ta jest nie tylko prezentacją źródeł prawa, o których stanowi kan. 19 KPK, lecz również ma na celu przybliżenie pracownikom kościelnym orzecznictwa Trybunału Apostolskiego, które może służyć jako pomoc w poprawnym stosowaniu prawa małżeńskiego w procesach *nullitatis matrimonii* prowadzonych w trybunałach niższych stopni jurysdykcji.

Ks. dr hab. PAWEŁ KALETA, prof. KUL
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: pawel.kaleta@kul.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6159-0997>

O. EGIDIUSZ JAROSŁAW WŁODARCZYK OFM, *Głoszenie słowa Bożego w sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej po Soborze Watykańskim II. Studium historyczno-homiletyczne*, Kalwaria Zebrzydowska: Wydawnictwo OO. Bernardynów Calvarianum 2022, ISBN 978-83-63440-93-0, ss. 615.

DOI:<https://doi.org/10.18290/rnp23332.9>

Monografia pt. *Głoszenie słowa Bożego w sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej po Soborze Watykańskim II. Studium historyczno-homiletyczne* opublikowana została (jako dwunasty tom¹) w redagowanej przez ks. Henryka Sławińskiego znakomitej

¹ Wcześniej w serii wydawniczej „Ancilla Verbi” ukazały się: tom 1: Henryk SŁAWIŃSKI, *Znak zwycięstwa. Symbolika Krzyża w liturgii sakramentów świętych*, Włocławek: [s.n.] 2001; tom 2: *Komisja do spraw Życia i Posługi Kapłanów przy Krajowej Konferencji Biskupów Katolickich USA, „Dziś spełniły się słowa Pisma, któreście słyszeli”. Homilia w niedzielnym zgromadzeniu wiernych*, przekład i wprowadzenie ks. Henryk Sławiński, Włocławek: [s.n.] 2002; tom 3: *Homilia niedzielna. Dokumenty Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych*, przekład, opracowanie i redakcja ks. Henryk Sławiński, Kraków: Wydawnictwo Salwator 2015; tom 4: *Głosimy Pana Jezusa Chrystusa. Treść przepowiadania*, red. Henryk Sławiński, Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Wydawnictwo Naukowe 2017; tom 5: Tomasz KRZESIĆ OMI, *Problematyka czyśćca w polskim przepowiadaniu po Soborze Watykańskim II*, Kraków: UNUM 2017; tom 6: Arkadiusz CYGAŃSKI, *Dialogiczny wymiar homilii po Soborze Watykańskim II*, Kraków: UNUM 2018; tom 7: Henryk SŁAWIŃSKI, *Homilia w zgromadzeniu eucharystycznym. Recepcja współczesnego nauczania Kościoła w „Dyrektorium homiletycznym”*, Kraków: Wy-

serii wydawniczej „Ancilla Verbi” Wydawnictwa OO. Bernardynów Calvarianum. Książka jest opublikowaną wersją rozprawy doktorskiej o. Egidiusza Jarosława Włodarczyka OFM, napisanej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, w Katedrze Homiletyki i Komunikacji Religijnej, pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Henryka Sławińskiego, stanowiącej podstawę uzyskania stopnia doktora nauk teologicznych w zakresie homiletyki.

W strukturze tego obszernego dzieła, zgodnie z przyjętymi standardami metodologicznymi rozpraw naukowych, wyodrębniony został spis treści, wykaz skrótów, wstęp, siedem rozdziałów definiujących poszczególne płaszczyzny badawcze uszczegółowione w wydzielonych punktach i podpunktach, zakończenie oraz bibliografia, a także na końcu zamieszczony został krótki abstrakt w języku polskim i angielskim. Lektura spisu treści pozwala na sprawne, wstępne zapoznanie się z kompozycją dzieła i oddaje logikę zamysłu Autora. Już na pierwszy rzut oka można dostrzec, że układ treści jest przemyślany i dobrze zaplanowany.

We wstępie Autor nawiązał do jubileuszu 400-lecia istnienia pasyjno-maryjnego sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej, przypadającego na 2002 r. Podkreślił znaczenie, jakie na przestrzeni dziejów odgrywała i wciąż odgrywa ta *sui generis* polska Jerozolima, będąca odwzorowaniem miejsc świętych w ojczyźnie Chrystusa. Autor nakreślił dynamikę przemian społeczno-kulturowych w kontekście dziejów kalwaryjskiego sanktuarium, stwierdzając, że: „Przez cztery wieki istnienia zmieniały się oczekiwania przybywających tu pielgrzymów. Zmieniał się świat, w którym żyli. Zmiany te kształtowały ich spojrzenie także na zjawisko pielgrzymowania i zasady funkcjonowania sanktuariów. Miejsca święte przestały być jedynie centrami intensywnej modlitwy, do których ludzie przybywają nie zważając na warunki materialne. Z miejsc, w których ważne były tylko dwa elementy: Bóg i człowiek, zaczęły stawać się miejscami fizycznego odpoczynku, organizowania różnych spotkań, konferencji naukowych czy wydarzeń kulturalnych” (s. 14-15).

Przechodząc na płaszczyznę rozważań naukowych, Autor dał wyraz swojej świadomości metodologicznej i dojrzałości naukowej, trafnie określając bogactwo problematyki badawczej w odniesieniu do pasyjno-maryjnego sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej, przedstawiającej potencjał badawczy dla historyków, historyków sztuki, socjologów, psychologów, etnografów, teologów i przedstawicieli innych nauk. Zawężając perspektywę badawczą do teologii, Autor przedstawił dotychczasowy stan badań i na tym tle określił swoje pole badawcze. Zauważył, że „[d]otąd nie podjęto refleksji nad fenomenem przepowiadania słowa Bożego w sanktuarium. [...] Posługa kaznodziejska w kalwaryjskim sanktuarium jest zjawiskiem szczególnie

dawnictwo Salwator 2018; tom 8: Mariola Małgorzata MICHALAK OSB, *Wkład sióstr benedyktynek misjonarek w dzieło ewangelizacji*, Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów 2020; tom 9: Łukasz KRAUZE OMI, *Założenia teologiczne neoewangelizacji w przepowiadaniu Billego Grahama*, Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów 2020; tom 10: *Dobra Nowina w środkach społecznego przekazu*, red. Henryk Sławiński, Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów 2020; tom 11: o. Stanisław KYC OSB, *Ksiądz Józef Kudasiewicz jako teoretyk i praktyk przepowiadania*, Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów 2021.

interesującym i godnym uwagi” (s. 16). Przekonująco i trafnie Autor podkreślił aktualność podejmowanego tematu, w szczególności wobec dostrzeżonej potrzeby dostosowania posługi głoszenia słowa Bożego w Kalwarii do oczekiwań współczesnego człowieka. Podejmowany temat – jak argumentuje Autor – „zdaje się być nie tylko potrzebnym, ale również aktualnym. Kościół nie zaprzestaje refleksji nad zjawiskiem głoszenia Ewangelii. Co jakiś czas ukazują się kolejne dokumenty zawierające wskazania dotyczące tej posługi. Papieże i biskupi czuwają, by była ona pełniona zgodnie z pielęgnowaną w Kościele tradycją, a jednocześnie stanowiła aktualną odpowiedź na potrzeby i oczekiwania dzisiejszego człowieka. Warto więc, przez pryzmat obowiązujących norm, spojrzeć na posługę głoszenia słowa Bożego w Kalwarii” (s. 18).

Celem badawczym Autor uczynił „stworzenie możliwie całościowego opisu kaznodziejstwa w sanktuarium w Kalwarii od zakończenia Soboru Watykańskiego II (1965) do roku 2020” (s. 18). Problem badawczy Autor postawił w pytaniu: „Jakie wyjątkowe cechy głoszenia słowa Bożego nadaje sanktuarium w Kalwarii?” (s. 18). Badania zaprezentowane w monografii oparte są na rozległym materiale źródłowym, a mianowicie: na analizie kronik klasztoru kalwaryjskiego, ksiąg tematyki kazań oraz zachowanych tekstach kazań i homilii.

Zasadnicze treści rozprawy zostały przedstawione w siedmiu rozdziałach. Rozdział pierwszy – *Charakterystyka sanktuarium kalwaryjskiego* (s. 23-106) – nakreśla rolę, jaką sanktuaria odgrywają w życiu Kościoła, z perspektywy biblijnej, prawnej i teologicznej; przedstawia zarys historii sanktuarium w Kalwarii oraz formy jego działalności. Rozdział ten stanowi bardzo dobry wstęp do dalszych rozważań i przedstawienia wyników oryginalnych badań naukowych. W rozdziale drugim – *Okoliczności głoszenia słowa Bożego* (s. 107-141) – Autor wyodrębnił trzy grupy rzeczonych okoliczności (główne uroczystości odpustowe, inne uroczystości i święta, głoszenie słowa Bożego w ciągu roku), wskazując szczegółowo w ramach każdej z wyróżnionych grup, o jakie konkretnie okoliczności chodzi. Rozdział trzeci – *Treść* (s. 143-309) – zawiera wyszczególnienie i omówienie prezentowanych przez „kalwaryjskich szafarzy słowa” treści, a mianowicie zagadnienia trynitarnie, eklezjologiczne, mariologiczne, społeczne, kalwaryjskie i inne. W rozdziale czwartym – *Formy i sposoby głoszenia* (s. 311-401) – Autor wskazał i omówił wśród form głoszenia homilie (homilie niedzielne i świąteczne, głoszone w dni powszednie, sakramentalne i obrzędowe, okolicznościowe i głoszone na Drózkach) oraz kazania (pasyjne, skierowane do pielgrzymów, głoszone na Drózkach), powitanie pielgrzymów i rozważania głoszone przy stacjach Drózek. Natomiast wśród sposobów głoszenia wyodrębnił rekolekcje i dni skupienia, misje ludowe oraz innego rodzaju cykle kazań. W rozdziale piątym – *Głosiciele* (s. 403-464) – Autor zwrócił uwagę na tych, którzy podejmują w sanktuarium kalwaryjskim posługę głoszenia słowa Bożego, a mianowicie papieży (św. Jan Paweł II i Benedykt XVI), biskupów, prezbiterów, diakonów i świeckich przewodników kalwaryjskich. Rozdział szósty – *Odbiorcy* (s. 465-515) – w całości poświęcony został osobom, do których adresowane jest głoszenie słowa Bożego, a mianowicie kalwaryjskim pielgrzymom, osobom odprawiającym w sanktuarium kalwaryjskim swoje rekolekcje i dni skupienia, a także wiernym mieszkającym w bliskości sanktuarium, którzy systematycznie uczestniczą w sprawowanych w nim formach kultu.

Ostatni, siódmy rozdział – *Ocena posługi głoszenia słowa Bożego* (s. 517-561) – zgodnie ze swoim tytułem zawiera dokonanie oceny poprzez wskazanie walorów i mankamentów posługi słowa Bożego w kalwaryjskim sanktuarium. Kryterium tej oceny stanowią obowiązujące normy, w tym m.in. normy wyrażone w *Kodeksie Prawa Kanonicznego*, przez pryzmat których Autor – zgodnie z zapowiedzią we wstępie – ocenił posługę głoszenia słowa Bożego w Kalwarii Zebrzydowskiej.

Wymieniając pozytywne strony posługi głoszenia słowa Bożego w kalwaryjskim sanktuarium Autor wskazuje na sam fakt, że słowo Boże jest głoszone, co *prima facie* może wydawać się czymś oczywistym, ale jednak jest to niezwykle zjawisko, jeśli uwzględnimy jego wielowiekową tradycję i wyjątkowe zaangażowanie kolejnych pokoleń głosicieli Dobrej Nowiny. Jak zaznacza – fakt głoszenia słowa Bożego „stanowi odpowiedź na wymagania Kościoła dotyczące sanktuariów. Kodeks prawa kanonicznego określając narzędzia niezbędne do zapewnienia w miejscach świętych obfitszych środków zbawienia, gorliwe głoszenie słowa Bożego stawia na pierwszym miejscu. Dopiero potem wymienia ożywienie życia liturgicznego i kultywowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej” (s. 518). Autor podkreśla znaczenie wysiłku i zaangażowania kalwaryjskich głosicieli słowa Bożego ukierunkowane na osiągnięcie jak najlepszych owoców swojej posługi. Docenia również to, że „klasztor zabiega o archiwizację imion i nazwisk głosicieli, tematów, a w niektórych przypadkach także całych tekstów kazań i homilii” (s. 518-519). W ocenie Autora, „[n]iewątpliwym atutem posługi głoszenia Dobrej Nowiny w sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej jest przygotowywanie przez stróżów tego miejsca programów tematycznych kazań głoszonych na Drózkach” (s. 519). Do atutów tej posługi zalicza ponadto: zaangażowanie dużej grupy kaznodziejów podejmujących trud głoszenia słowa Bożego; możliwość dotarcia do dużej grupy słuchaczy; ilustrowanie głoszonego słowa (w czasie odpustu Wielkiego Tygodnia) scenami z Misterium Męki Pańskiej; udział w uroczystościach, w tym również w pełnieniu posługi głoszenia słowa Bożego, zapraszanych hierarchów z całego świata; zaangażowanie w dzieło głoszenia Dobrej Nowiny osób świeckich; szacunek dla pobożności ludowej; prowadzenie całodziennej transmisji internetowej; realizowanie postulatów Soboru Watykańskiego II odnośnie do homilii, a mianowicie przywrócenie homilii integralnego związku z liturgią. Jako pozytywne zjawisko z perspektywy kaznodziejskiej Autor wskazał również fakt, że w sąsiedztwie sanktuarium znajduje się gmach bernardyńskiego Wyższego Seminarium Duchownego, co sprzyja doskonaleniu się przyszłych kalwaryjskich głosicieli oraz stwarza okazje do zapoznania się przez nich z historią i zwyczajami Kalwarii.

Wśród dostrzeżonych mankamentów Autor wymienił: głoszenie homilii przez kaznodziejów, którzy nie uczestniczą w liturgii; powtarzanie w homiliach i kazaniach tych samych treści z myślą o osobach, które są w sanktuarium po raz pierwszy; głoszenie w czasie Mszy kazania zamiast homilii lub pomijanie homilii na korzyść głoszonego po Mszy kazania; zbyt biskie egzystowanie obok siebie treści ewangelicznych i apokryficznych; czytanie listów episkopatu przez kleryków bernardyńskiego seminarium; głoszenie nauk rekolekcyjnych w miejsce homilii; poświęcanie zbyt mało uwagi ludziom młodym i dzieciom; zbyt rzadkie zabieganie o gromadzenie całych tekstów kazań i homilii głoszonych w sanktuarium kalwaryjskim.

Autor nie poprzestał na wyliczeniu i omówieniu walorów i mankamentów, lecz poszedł dalej i zaproponował konkretne rozwiązania służące udoskonaleniu posługi głoszenia słowa Bożego w sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej. Proponuje, aby rozwinąć rekolekcje tematyczne, szczególnie w czasie zimy, kiedy zwykle do Kalwarii przybywa mniej pielgrzymów. Kolejnym postulatem, który w ocenie Autora jest łatwy do zrealizowania, a jednocześnie uważa za istotny, jest „przywrócenie homilii właściwego miejsca w sytuacjach, w których zbyt łatwo się z niej rezygnuje lub zastępuje się ją głoszonym po Mszy kazaniem” (s. 552). Następnie podkreślił potrzebę podejmowania przez duszpasterzy zadania wychowywania wiernych do owocnego słuchania homilii, do czego zachęcają wytyczne Konferencji Episkopatu Polski. W celu pozyskania informacji na temat odbioru treści i form głoszenia słowa Bożego, Autor proponuje przeprowadzanie badań ankietowych, w ramach których odbiorcy mieliby możliwość odpowiedzi na pytania dotyczące tej problematyki. Chociaż zadanie to wiąże się z pewnym wysiłkiem i koniecznością zaangażowania czasu i uwagi, to niewątpliwie „świadczyłoby o zainteresowaniu opiekunów sanktuarium problematyką kaznodziejską i o chęci lepszego dotarcia do przybywających tu wiernych” (s. 553-554). Cenną inicjatywą byłoby także stworzenie grupy młodzieżowych przewodników po Drózkach, w celu pozyskania zainteresowania młodzieży. Autor proponuje także rozważenie zasadności systematycznego organizowania misji w kalwaryjskim sanktuarium. Przypominając, jakie są cele misji, zauważa, że trudno znaleźć takie, które determinowałyby powiązanie misji jedynie z duszpasterstwem parafialnym, w szczególności jeśli w miejsce celu, jakim jest budowanie misyjnej wspólnoty parafialnej, wprowadzimy cel szerszej określony jako budowanie misyjnej wspólnoty uczniów Chrystusa, który to cel nie byłby konkurencyjny wobec zaangażowania wiernych w życie swojej parafii, lecz umacniałby to zaangażowanie. Wychodząc naprzeciw postępowi technicznemu, Autor proponuje szersze zastosowanie w kalwaryjskim kaznodziejstwie nowoczesnych środków komunikacji, jak np. filmy czy projekcje. Nowoczesne środki komunikacji nie powinny, oczywiście, przysłaniać słowa, które powinno pozostać głównym medium komunikacji w homilii. Jednakże, jak argumentuje w książce: „[w] życiu sanktuarium są [...] sytuacje i okoliczności, które sprzyjałyby takiemu rozwiązaniu, a nawet czyniłyby je skutecznym narzędziem” (s. 556-557). Autor podkreśla również, że istotna jest troska o ubogacanie starych, sprawdzonych przez lata zwyczajów elementami nowej ewangelizacji. Stróżowie sanktuarium powinni dołożyć starań, aby bardziej pieczołowicie gromadzić teksty głoszonych tam kazań i homilii. Autor dostrzega również potrzebę takiego formowania duszpasterzy sanktuarium, „aby właściwie sprawując celebracje liturgiczne i pielęgnowując praktykowaną w sanktuarium pobożność ludową nie traktowali tych dwóch zjawisk równorzędnie, ale sami wyraźnie dostrzegali i ukazywali pielgrzymom istniejącą między nimi więź i istotne różnice” (s. 560-561). Na koniec tej części rozprawy zwraca uwagę na potrzebę stworzenia „instytutu naukowego do badań nad znaczeniem pobożności ludowej i sanktuarium kalwaryjskiego dla kultury, której elementem są także kazania i homilie” (s. 561).

Analizowany siódmy rozdział monografii jest szczególnie wartościowy. Świadczy nie tylko o doskonałym warsztacie naukowym o. Egidiusza Jarosława Włodarczyka OFM, ale także o jego wrażliwości na potrzeby współczesnego człowieka, umiejęt-

ności dostrzegania problemów i proponowania rozwiązań. Nie trudno zauważyć, że o. Egidiuszowi leży na sercu sprawa ciągłego doskonalenia posługi słowa Bożego w sanktuarium kalwaryjskim dla dobra Kościoła i dla dobra człowieka. Jego ogólna ocena tej posługi jest bardzo dobra, a wskazane braki „mają charakter niedociągnięć. Które przy odrobinie wysiłku i dobrej woli ze strony stróżów sanktuarium będzie można skorygować” (s. 561). poprawnie cytat?

W zakończeniu Autor podsumował rozważania, sformułował wnioski i udzielił odpowiedzi na pytanie badawcze. Wśród wyjątkowych cech głoszenia słowa Bożego, jakie nadaje sanktuarium w Kalwarii, wskazał m.in. zjawisko wyprowadzenia głoszenia słowa Bożego z kościoła na zewnątrz, podczas liturgii i nabożeństw sprawowanych na Drózkach. Ponadto wskazał, jako cechę specyficzną, „połączenie na dużą skalę w głoszeniu Ewangelii słowa z obrazem, rozumianym tu jako kalwaryjskie drogi, kaplice, obrazy” (s. 567). Kolejną ważną cechą jest „ukazanie ścisłej więzi między życiem Jezusa i życiem Jego Matki. Staje się to możliwe dzięki plastyczności kalwaryjskich Drózek. Szlak Drózek Pana Jezusa przeplata się ze szlakiem Drózek Matki Bożej, tak jak splecione były ich ziemskie drogi” (s. 567). Kolejną „cechą szczególną kaznodziejstwa praktykowanego w Kalwarii jest wyraźne ukazywanie prawdy, że słowo Boże głoszone przez różnych kaznodziejów stanowi element jednej całości” (s. 567), a ponadto uświadamianie członkom wspólnoty Kościoła, że posługa słowa nie jest misją jedynie duchowieństwa, co potwierdza się w działalności kalwaryjskich przewodników.

Wysoko należy ocenić zacięcie badawcze Autora przejawiające się w dostrzeganiu i określaniu możliwości prowadzenia dalszych szczegółowych badań naukowych w podjętym obszarze eksploracji. Autor sformułował szereg pytań badawczych czekających wciąż na udzielenie odpowiedzi (zob. s. 569). Zamieszczona na końcu obszerna bibliografia obejmuje bogaty wykaz źródeł i literatury przedmiotu. Książka autorstwa o. Egidiusza Jarosława Włodarczyka OFM zasługuje na uwagę czytelników z wielu względów. Przede wszystkim należy tu podkreślić walor naukowy recenzowanej monografii, mający szczególne znaczenie dla uczonych specjalizujących się w zakresie teologii homiletycznej², a także dla przedstawicieli innych nauk, zwłaszcza prawa kanonicznego. Monografia prezentuje bowiem najwyższy poziom oryginalności ze względu na pionierskość przeprowadzonych przez o. Włodarczyka badań naukowych nad problematyką głoszenia słowa Bożego w pasyjno-maryjnym sanktuarium

² Wysoką wartość naukową rozprawy doktorskiej o. Egidiusza Jarosława Włodarczyka OFM, na podstawie której została opublikowana analizowana tu monografia, podkreślali recenzenci powołani w przewodzie doktorskim. Zwracali uwagę m.in. na oryginalność problemu badawczego; analizowanie bogatego materiału źródłowego w sposób precyzyjny, szczegółowy i krytyczny; obiektywność, źródłowość, wszechstronność oraz logiczność wyводу naukowego; umiejętność dokonywania wyważonej krytyki opartej na solidnej podstawie doktryny Kościoła, a także umiejętność dostrzegania i proponowania dobrych, prawidłowych i możliwych do zastosowania środków zaradczych na braki i uchybienia; zob. recenzje autorstwa ks. prof. dra hab. Leszka Szewczyka (UŚ) i ks. prof. dra hab. Jana Perszona (UMK), dostępne na stronie internetowej: wt.upjp2.edu.pl/przewody-i-postepowania-naukowe/doktoraty [dostęp: 5.05.2023].

w Kalwarii Zebrzydowskiej od zakończenia Soboru Watykańskiego II (1965) do roku 2020.

Drugim, nie mniej ważnym powodem, dla którego warto zagłębić się w lekturze recenzowanej monografii, jest jej trudna do przecenienia wartość poznawcza dla szerszego kręgu czytelników, spoza wąskiego grona specjalistów z zakresu teologii homiletycznej czy prawa kanonicznego. Każdy, kto interesuje się miejscem i rolą sanktuarium w życiu Kościoła (a w szczególności sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej), w tym również doskonaleniem i pogłębianiem własnego życia duchowego, z pewnością doceni to dzieło, odnajdując w nim jasny, klarowny przekaz treści o charakterze historycznym, normatywnym i aksjologicznym. Książka napisana jest językiem bardzo komunikatywnym, na wysokim poziomie kultury słowa, z zastosowaniem specjalistycznej terminologii, ale w taki sposób, że czytelnik, nawet nieposiadający wcześniej odpowiedniej wiedzy specjalistycznej, dzięki lekturze ma możliwość tę wiedzę uzyskać lub znacznie wzbogacić. Autor bowiem precyzyjnie i klarownie wyjaśnia analizowane zagadnienia. Czyni to w taki sposób, że lektura jest przyjemna i atrakcyjna.

Bez przesady można ocenić, że lektura książki o. Egidiusza Jarosława Włodarczyka OFM daje okazję do przeżycia prawdziwej uczyty duchowej i jednocześnie jest wzorem metodologicznego kunsztu.

*Dr hab. JADWIGA POTRZESZCZ, prof. KUL
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: jadwiga.potrzeszcz@kul.pl;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4358-7273>*